

VICENT SOS BAYNAT

UN GEOLEG
EN UNA FESTA
D'AMOR
I CORTESIA

Parlament del Mantenedor de la
festa celebrada la nit del dimarts
11 de Març de 1980 al Teatre
Principal amb motiu del XXXVI
«Certamen Literario» de les Festes
de la Magdalena

CASTELLO
1980

BIBLIOTECA DE CONTEMPORANIS.—XXXVI

UN GEÒLEG EN UNA FESTA
D'AMOR I CORTESIA

VICENT SOS BAYNAT

UN GEOLEG
EN UNA FESTA
D'AMOR
I CORTESIA

Parlament del Mantenedor de la
festa celebrada la nit del dimarts
11 de Març de 1980 al Teatre
Principal amb motiu del XXXVI
«Certamen Literario» de les Festes
de la Magdalena

CASTELLO
1980

Depósito legal CS. 573 - 1980

Imp. Hijos de F. Armengot.-Enmedio, 21.-Castellón, 1980

A la Reina

Senyoreta MARIA JOSE PEÑA MARTI

*que amb la seva extraordinària
bellesa, joventut i intel·ligència,
donà grandiositat a les festes de
la Magdalena i a la presidència
de la solemne sessió del «Certa-
men Literario», en súplica de què
accepte aquesta dissertació, prova
d'homenatge personal.*

REINA

CORT D'HONOR

EXCEL·LENTÍSSIMES AUTORITATS TOTES

SENYORES, SENYORS, AMICS,

Siguen les primeres paraules meues des del més fons de l'ànima, de coral i reverent homenatge a la Reina i a tota la seua Cort d'Honor per obligat precepte de ceremonial i per espontània i rendida voluntat pròpia.

Per ella mateixa, a soles, la bellesa de la Reina cantada pel poeta llorejat i la joventut esplendorosa que l'acompanya, enlluernen i emocionen, però la emoció creix quan hom pensa que eixa presidència d'honor en aquests moments representa a Castelló sancer i a totes les terres de les comarques integrades en la seua província.

Eixa presidencial cadira té un simbolisme d'enlairada representació; és la retafila continuada de tota la història d'un poble; la palpació, els batecs de la força, de la vigorosa empenta de la vida actual; l'esperança d'un pervindre més gloriós encara.

Reina, davant del vostre trono, d'un regnat efímer però meravellós, me senc el més humil súbdit i en demanar-vos vostra real vènia per a parlar, vos demane també benevolència per a les meues paraules.

Justificació

Dec començar dient que estic ocupant aquest lloc, de tanta responsabilitat per tres motius:

Haver prestat acatament a la petició que em feren molts amics de prestigi local que no podia negar-me. Un que altre havien estat alumnes estimats meus en l'Institut. Altra raó, perquè se tractava d'un acte íntim de Castelló, poble meu volgut i on estic vinculat; i altre, per tractar-se d'un acte cultural, públic, de gran ressò i no podia negar-me.

Parlaré en valencià

Parlaré en valencià per què em sembla és la llengua més apropiada a la festa. Si parlara en castellà, tal volta em resultara més fàcil l'expressió i millor lèxic, però vull parlar en el meu valencià de Castelló per què és la llengua que regís el meu pensament i la meua sensibilitat.

Jo, castellonenc trasplantat fora de casa anys i anys, sense parlar valencià, no he deixat mai de pensar i de sentir en valencià. Així els noms dels dies de la setmana, els dels mesos, els dels números... sempre els pense i els baralle amb la nostra llengua. En posar-me a escriure, moltes voltes, primer, ho pense en valencià, després, ho tradueix al castellà.

Vullc parlar en valencià per què la nostra llengua té paraules soltes d'una força expressiva tremenda, a voltes utilitzant-la a soles és millor que una llarga parrafada aclaridora. I si voleu expressar sentiments íntims, estats anímics, delicats, llavors, també té paraules d'una dolçor incomparable.

EL LEMA

Sobre el tema a tractar tinc llibertat d'escollir qualsevol qüestió d'interés cultural, però jo no he volgut fugir del tema obligat; vaig a parlar de la Pàtria, de la Fe i de l'Amor de forma i manera com ho entén un home apartat dels lirismes i aveat a la gelor de les ciències.

Parlaré primer de Castelló, capital, després de Castelló província.

CASTELLO CAPITAL

El Castelló de la meua infantesa era molt menut, molt xicotet. Era un poble patriarcal, on tots ens coneixiem i estimàvem. Era una sola família.

Aquell que jo he viscut era el Castelló de la placeta del Real, de la Salina; de l'aigua fresca del pou d'Aliaga, de la Fàbrica; del molí de Farcha; del trinquet dels bolos; la Peixcateria i el carreró de la Presó; el Portal de la Puríssima; el Descarregador; el pany de les Creus; l'Hort dels corders...

Eixos eren poc més, poc menys, els límits del casco de la vila. Als costats els ravals de Sant Fèlix i la Trinitat.

Me'n recorde de l'Hort de Pere, darrere del Teatre Principal a on anaven els de l'escola de Selma a volar el catxerulo, i de la porta de l'Església major on esmolàvem el clau de la trompa per què deixant-lo més fi ballava millor.

De tot allò no queda res, tot està guardat al fons del cor. Aquell Castelló ha estat superat d'una manera increïble i no sempre agraosa.

Recordo la Madalena de la meua infància. Matinar, anar en carro. L'aplegada al peu de la muntanya, la pujada a l'ermita, el rebombori de la gent, la visita al castell vell, l'anar a vore la *sang dels moros*, dinar baix d'una garrofera... Recorde la Madalena de la meua joventut. La romeria en carros i colles de xics i xiques, tots amics, compartint l'alegria, corejant les cançons de moda, la participació en el convit de l'Ajuntament, la compra de rotllos... el retorn en carros.

L'INSTITUT DE SEGONA ENSENYANÇA

Recorde de la meua joventut l'Institut vell, del carrer Major, desaparegut. Edifici destaralat; el pati conventual amb palmeres, els bedels uniformats, els professors tots vells i venerables. Aquelles assignatures tan concretes i tan eficients: el Llatí, la Preceptiva literària, la Psicologia, Lògica i Ètica, les Ciències Naturals.

L'Institut d'aquells temps era el cassal on se guardaven tots els sabers de l'època, era un *sancta sanctorum* únic; el què constituïx una gran diferència amb el Castelló de hui que conta amb un Centre d'Ensenyança Superior, tres Instituts, laboratoris d'investigació,...

Recorde de manera especial a dos dels meus professors de Ciències Naturals; a don Francisco Doménech (*D. Paco*) i a don Antimo Boscà. El primer molt informat en la seua matèria, retòric, grandiloqüent, que donava la lliçó enfundat en la toga i cobert amb el birret de grossa borla de doctor.

El segon, professor jove aleshores, que revolucionà l'ambient escolar fent obrir les portes del Gabinet d'Història Natural, fent les primeres pràctiques i parlant pels carrers amb els alumnes.

Amb ell fèrem les primeres excursions d'Orpesa a Castelló, per la costa; de Castelló a Borriol, per la senda vella; d'Onda a Ribesalbes, anant i tornant el mateix dia, amb caminata escolar.

Perdó per aquest recorregut tan personal, però Doménech i Boscà m'impressionàren de tal forma en les seues lliçons que decidiren la meua vida de naturalista. Els recorde amb emoció.

Després vinguèren els temps de l'Universitat; els anys i anys d'absència... tota una llarga vida per mig... i el Castelló de hui... edificis grans... carrers... immigració massiva, descomunal... el Castelló que vivim i veem.

LA PATRIA

Però el concepte de *Pàtria*, no és únicament la capital. La pàtria, material i moralment abarca un concepte més gran, més ample.

Si jo fóra poeta ara mateix faria un cant al nostre poble, a la seua terra, enlairant les seues bel·leses i les seues virtuts, tractant d'entusiasmar-vos amb la meua paraula.

Si jo fóra historiador aprofitaria aquest moment per recordar a Jaume I el Conqueridor i les seues cavalcades per les nostres terres fitant més i més la voluntat ferme del gran rei i la seua directa intervenció en la fundació del nostre poble.

Però com no sóc ni poeta ni historiador i solament sóc un aprenent dels enigmes que comporta l'estudi de la Terra, vaig a parlar de la Província de Castelló, de la nostra pàtria, des d'un punt de vista quelcom estrany, poc conegut però que també té la seua poesia i la seua història, moltíssima i llarga història.

Vaig a parlar-vos del seu passat, d'algunes de les grans transformacions que les nostres terres han suportat milers i milers d'anys.

Val a dir que així com els historiadors contenen el temps per segles, i els arqueòlegs prehistoriadors contenen per períodes de mil anys, per mil·lennis, els geòlegs contenen per períodes de mil·lions d'anys.

EL PASSAT DE LA PROVINCIA: UN PRAT

Si anem al Desert de les Palmes i des de la porteria de baix pugem per la senda fins la

font de Sant Josep, pel camí, trobarem unes terres negres, cendroses, de pissarres, que tenen 345 mil·lions d'anys. Es molt.

Eixes pissarres es troben al Desert, a Miravet, a la Pobla, Vilafamés, Suera... són de l'Era Primària, del Paleozoic, del període Carbonífer.

Eixos materials ens revelen que eixa part de la província era en eixa època una planície, una *gran pradera* on hi creixien ufanes plantes herbatjoses, equisetes, falagueres.

Passà el temps i a la fi es produí un gran moviment de terres que va canviar la fesomia del país, la orogènia Herciniana i llavors van nèixer unes muntanyes i unes serres que anaven des del Desert a Vilafamés i Lluçena; des de Vilavella i Artana fins Pina de Montalgrao.

Hom no ha vist les costerudes serres, llavors no hi havien hòmens al món. Però sabem que hi existiren per les arrels que trobem hui en les vessants d'aquelles muntanyes en les costes de la Pobla, en Suera, al Perrudo, etc. Allí trobarem testimonis d'aquelles muntanyes desaparegudes.

Per a Castelló aquestes terres són de gran importància. Formen l'armaçó, l'esquelet de tota la província.

UN DESERT ARENOS

Si passem al territori de la Serra d'Espadà i de Pina, tota la llargària des de Vilavella i Vall d'Uixó fins Santa Bàrbara de Pina i demés, hi vorem que el rocam abundós per tot arreu és el rodéno que continua per Vilafermosa, Lluçena, Vilafamés i serres del Desert. Estem en el començament de l'Era Secundària, en el període Triàsic.

Tot aquell indret format per rodénos, arenisques, era un *desert* fa 225 mil·lions d'anys. Un desert d'arena on hi havia una gran insolació. Ningú no ha vist tampoc aquest desert. No hi havia encara hòmens.

Però nosaltres ho sabem hui per què ho diuen les pedres i els rodénos, de color roig, del ferro oxidat per la força del sol.

Sabem que bufava molt fort el vent per què les lloses de rodéno estan senyalades per les fortes onades del vent i per què les arenes estan totes barrejades pels canvis de direcció.

Passà el temps i sobre les arenes del desert se va formar un mar que va deixant un solatge de calç i damunt grans depòsits de fang i tolls d'aigua i damunt grans depòsits de fang i més

tolls d'aigües salobres, un territori pantanós i d'aiguamolls.

D'aquest temps és el guix de l'Algepsar, del mas de Xiva, de Pina de Montalgrao, de Vilafermosa, de Vilamalefa.

UN MAR GRAN

Si mirem a la part septentrional de la província, començant per Penyagolosa i Llucena, seguint per la Plana, el Maestrat, els Ports de Morella, Benifassà, totes aquestes zones formaven part d'un gran mar que omplia tot allò que hui és la gran depressió de l'Ebre. Començava en el golf de Vizcaya i anava a parar al Mediterrani, per les províncies de Tarragona, Castelló i València.

Començà fa 190 mil·lions d'anys, en el període Juràsic, continuant fins el Cretàcic.

No hi ha qui haja vist aquell mar. No hi havia hòmens a la Terra. Però qualsevol que viatge en auto per la carretera de Morella, que se pare al peu de les trinxeres dels cingles i que mire a terra podrà arreplegar petxines, caragols, eriços, corals, espines de peixos, tot petrificat, fòssils. Tot testimoni d'aquell mar.

Mirant les roques de les parets podrem afirmar: ací hi havia una platja, ací es troba un fort oleatge d'una voramar; ací el fons d'alta mar; per ací passava un riu...

En començar el Cretàcic una part d'aquell territori es tornà terra ferma fa 136 mil·lions d'anys. Fon una època en la qual visqueren abundosos reptils gegantins, sargantanes, sardajos, dragons, cocodrils, tots animals de grandària gran.

El Iguanodon, per eixemple tenia cinc metres d'altària; altres, 10 metres de llargs. Hi es trobaven Suaropodos, Ornitopodos, Dinosaurios.

Cap home ha vist eixos animals vius, però si anem a Morella, a la partida del Beltran, a Vallibona, al paratge de Les Clapises i mirem a terra trobarem ossos d'aquests reptils: costelles, vèrtebres, pates, ossos de cuixes, dents, maxilars, trossos de calaveres...

LA FORMACIO DE LES MUNTANYES

Aquest mar es va secar. El fons va pujar a poc a poc fins la superfície de l'aigua.

Forces tremendes de la Terra van començar a espitjar-ho tot contra el cantó oriental de la meseta castellana; en la línia de contacte començà a formar-se una rebava, unes arrugues, uns plecs, que foren les muntanyes i les serralades.

Aparegué una ringlera de muntanyes, la Cordillera Ibèrica, que des de Santander baixa, fins el Mediterrani i travessa la nostra província. Testimoni de la empenta és el muntanyam d'Espadà, Penyagolosa, Ares, Morella, Vallibona, Benifassà. I més prop les serres de Borriol, les Serretes, el Tossal Gros, el Racó del Curto, etcètera. Orogènia Alpina, fases *pirenaica* i *sàvica*.

Foren tan fortes les pressions en Espadà, que unes muntanyes s'empinaren damunt d'altres, superposant-se i presentant un espectacle grandios, com en Santa Bàrbara de Pina, Alts de la Pastora, Eslida, Puntal d'Artana, Puntal de Vilavella.

Per tot això aquesta serra és tan llarga i tan penyalosa i empinada. D'açò fa 36 mil·lions d'anys.

Més tard va seguir el naiximent de la serralada Bètica i les illes Balears. Pressions vingudes des de llevant, des de les Balears arribaren fins Castelló, orogènia Alpina, fases *bètica*, *estírica*,

quartejant totes les terres fent molts clavills i modificant la fesomia de tot el país.

En fluixejar les pressions, part de les terres feren assentament i se badaren deixant grans escalons i clavills formant el cos de les futures serralades. Les terres de llevant caigueren baix la mar i aparegué la línia de costa actual.

D'aquesta època són les direccions de les muntanyes del Desert, Agulles, Borriol, Vilafamés, Alcalà de Xivert, Alcocebre.

Els clavills que llavors es formaren, entraren tan fondos en la terra que van facilitar la erupció volcànica de les illes Columbretes, Olot, Cofrentes, Alboran.

EL PERIODE QUATERNARI

Després de tot açò la província va quedar com ara, poc més poc menys. Erem ja al període Quaternari.

El clima era calent i humit al començar. Ho sabem per què aleshores vivien en aquesta època en la província el Rinoceront, el Lleó, l'Os. En Vilavella s'hi troben ossos de tots els animals esmentats.

Després vingué una època de fred, l'època glaciària. Llavors aplega l'home a la nostra província, començament de la prehistòria fa uns 2, 3, mil·lions d'anys.

LA HISTORIA HUMANA

I de la Geologia als temps Quaternaris passem, insensiblement a la Història humana.

En la província de Castelló contem amb una pila de documents que demostren la grandesa del seu passat. Hi trobem una pila de monuments.

Cadascuna època de la nostra Prehistòria i de la nostra Història està representada per algun testimoni eixemplar.

El Paleolític per les pintures rupestres del barranc de la Valltorta en Tírig; les del barranc de Gasulla, terme d'Ares.

El Neolític, el coure, el bronze, per la cultura del vas campaniforme, amb nombroses troballes en molts indrets.

L'Edat del ferro, la cultura ibèrica pels testos de ceràmica que es troben per tot arreu, en especial les *inscripcions caligràfiques ibèriques*

gravades en pedra, com les de Cabanes, o en fulles de plom, com les de l'Olivaret del camí de la Mar i altres; documents de gran transcendència científica.

De la colonització romana tenim els testimonis de les *inscripcions llatines*; les romanalles dels camins i vies, les columnes mil·liars i per sobre tot l'arc romà de Cabanes, bella decoració que ha donat nom al *pla de l'arc*.

Dels visigots i dels bizantins no tenim res a la província, al menys que jo sàpia. Foscors de l'època i vida curta pel sur de les terres valencianes.

Dels moros queden molts testimonis. Viviren a les nostres terres segles i segles dedicats al conreu de la terra. Deixaren rastres en regadius, construccions hidràuliques, costums... i l'enfilall de paraules, de topònims que enriqueixen el nostre idioma donant nom als rius, muntanyes, pobles que conservem encara i utilitzem arreu.

Després de la dominació aràbiga aplegà el Cid, després en Jaume el Conqueridor, els principis de la nostra història i el fet transcendental que estem commemorant.

LA PATRIA FISICA

Tot el que hem dit és el passat de la pàtria, el passat planetari i el passat històric del nostre poble, però la pàtria físicament té una realitat palpable.

La pàtria són els barrancs dantescs de la Tinença que en navegar per ells esbalaieix la força que els ha enfonçat.

Són les plataformes de les muntanyes del Turmell, a més de mil metres sempre, formats les més voltes pels lloms dels anticlinals.

Són pàtria les moles de Morella, Benassal, Ares del Maestre, de roca viva que han quedat penjades en seure les terres circumdants.

Són pàtria el molló de Penyagolosa, les crestes d'Espadà, els massissos d'En Garcerà, el Bartolo, les Agulles, la Plana, la Marina des d'Almenara a Vinaròs.

Són pàtria la conca del *riu* Palància, Navaixes, Sogorb, Xèrica, les costes de Ragudo, i en elles eixe parlar castellà-aragonés, tan viu, tan musical, ple de gràcia i de galania.

Davant de cadascun d'aquests indrets devem quedar-nos parats, pensar, reflexionar mental-

ment per reconstruir tots els cataclismes del passat que els produïren.

Són pàtria entranyable els pobles enganxats als cims de les muntanyes, llurs habitants, els masovers, el raonar tranquil de la gent, els modismes i les dites que acaronen els nostres sentits. Anar per la nostra terra és un plaer gran, sense comparació, és sentir la pàtria en carn viva en el més fons de l'ànima.

LA PATRIA SENTIMENTAL

En el concepte de la pàtria hem vist entren les muntanyes, el paisatge, la història, però entra també la part purament sentimental, la part més gran, la purament sentimental, la part afectiva, la part humana. Entra la família, els amics, les cases dels poblats, el carrer, els veïns, les costums.

El sentiment de pàtria està arrelat al més fons de l'ànima. Si se viu en la pàtria, en la mateixa terra de la pàtria se la disfruta i saboreja sense donar-se compte, quasi amb indiferència, però quan se viu fóra i allunyat de la

pàtria és quan més se la estima, més se la desitja i més se la sent al fons de l'ànima.

Si hi ha per mig inconvenients materials de vida o inconvenients d'altra mena que impedeixen acostar-se a la pàtria, al poble, llavors és quan més creix el daler i l'afany d'abraçar-la. De prop i de lluny tot lo que té la pàtria és bo, tot és dolç, és un món únic, però quan se viu fora sempre se sent foraster, sent hom que no està en sa casa. Es com si estigués ingràvid, com si estiguera hom en l'aire, no està segur, és un estrany que es troba perdut.

Però quan apleguen moments d'estar a soles i de recapacitar i de dir-se hom a sí mateix: *jo sóc de Castelló, fill de Castelló*, llavors, estigues on estigues, brota una força gran, que te fa restar tranquil, segur, feliç.

Quan s'arriba de fora i es xafa l'empedrat del carrer i el brancal de la casa pròpia tot el cos retomba d'emoció i d'alegria.

Quan de tard en tard se torna al poble i se'l veu créixer, una gran satisfacció ens envaeix, sembla que qui creix és un mateix, que es fa més gran.

LA FE

Segons un concepte generalitzat tindre fe és creure en l'existència de quelcom exterior, potent i rector.

Pareix que la fe és una condició que va unida a la pròpia naturalesa de l'home.

Però el concepte no es uniforme, més bé és molt complexe, és molt variable en la manera de manifestar-se.

Així en primer lloc podem parlar de la fe de l'home primitiu, de la fe intuitiva, de la fe de l'home que davant de les grans forces naturals, dels trabucaments, de certs aconteximents, es queda disminuït, esbalaït, desamparat i crida, es desganyita per a que li ajuden. Es la fe que naix del seu primitivisme mental i de les seues necessitats reals; d'un desvaliment físic en sentir-se tot sol i davant d'una força mental, d'una necessitat mental que no el deixa respirar.

Esta classe de fe es manifesta de moltes maneres, segons els pobles de que es tracta, distribuïts en el temps i en l'espai.

Està la fe del místic, dotat d'una senbilitat fonda, extraordinària, hiperestèsica que el transporta i li permet viure submergit en un món

sublim, de pròpia creació amb unes etapes contemplatives plenes de serenitat inefable i d'alteració enfurida per tornar a les serenitats celestials.

Està la fe de l'*ortodoxe normal*, equilibrada, ritualica, sossegada. De vida moral íntima que dóna seguretats i consol. Regula la vida personal, la vida social. Es la fe més corrent, la que està més difundida.

Està la fe de l'*home cult*, del lletraferit, la que següen, en part, les normes generals. Fa crítica i deixa d'acceptar alguns preceptes. Sol acomodar l'ortodòxia a les seues maneres de vore,... a voltes, a la seua conveniència moral.

Totes estes formes de manifestar la fe, totes són *cap a dins*, de reflexió interna. Per aquest motiu vull parlar de la fe del científic, de la fe que podem dir *cap a fora*.

Tal volta, no corresponga parlar ací, perquè no té res què vore amb les altres, però la fe del científic és gran, és la que mou el món; és la que busca el coneixement del món; la que impulsa els avanços del món.

Està la *fe del científic* quan s'aboca a *mirar l'Univers* i s'empenya en abordar-lo, en comprendre'l, en explicar-lo.

Quan s'encontra amb les estrelles, les nebuloses, les galàxies, els quasars, els pulsars, les noves, els buits negres.

I observa que tot s'està movent a velocitats increïbles, que tots els astres s'allunyen, cada volta més, en direcció radial.

Que l'Univers sencer està en via de dispersió.

Que les estrelles estan com si foren pols enrarit de l'Univers.

Les galàxies com si foren molècules del firmament.

Tot com si fora un fum i nosaltres ficats dins d'eixa boira.

Contant i medint cap arrere, el científic calcula el camí recorregut i pensa que en un temps donat tota la matèria estigué condensada en un sol punt i a una temperatura de mil·lions de graus. Que a partir d'un estat de gran pressió se va produir una gran explosió, un gran esclafit, posant en marxa tota la matèria. D'açò fa 10.000 mil·lions d'anys.

Ningú ha vist res del que imaginem molts astrònoms, però pareix que els quasars són els testics actuals d'allò que ha passat al firmament, d'allò que està clar a mil·lions d'anys de llum,

per que és ara quan estem rebent les notícies.

Lo mateix podem dir del que aguaita al microscopi estudiant els teixits i l'estructura de la cèl·lula, les bacteries, les rickettsies, els virus. O el que agarra el microscopi electrònic i estudia l'estructura dels òrgans del protoplasma i de la matèria orgànica.

O bé el físic que estudia l'estructura de l'àtom, els isòtops, les partícules... la radiactivitat... la naturalesa de la llum... els raigs làser que medix el radi dels àtoms, la colocació que hi tenen en agrupar-se en molècules, etc.

Si el científic aguaita a la Geologia, els minerals, les roques, els fòssils, tots aquests components inanimats li plantegen problemes tan inquietants com l'orige de la vida, l'orige de l'home.

En les roques més antigues del Precàmbric, fa 660 mil·lions d'anys, es troben fòssils d'organismes molt senzills fent pensar que la vida començà en la Terra molt abans.

Això mateix passa del Càmbric al Quaternari. En períodes d'anys i anys, mil·lions d'anys, hi ha hagut vida en la Terra: plantes, animals de tota mena formant moltes rames i ramificacions que alhora anaven desapareixent. Essers

vius sense consciència de que vivien. Per què naixqueren?

Del Terciari al Quaternari aparegueren els primers precursors de l'Home i el mateix Home fent aparèixer un altre problema neguitós de la Biologia i de la Filosofia.

La fe del científic està en la credulitat que posa en totes les troballes que li apareixen ça i enllà, en les hipòtesis que planteja, en les afirmacions consegüides per arribar al final.

LES LIMITACIONS

El científic tot i que té fe en les veritats per ell descobertes desconfia aleshores d'allò mateix que caba de valorar; té consciència de les seues limitacions.

Sap que davant de certes portes s'ha de quedar parat sense poder travessar els brancals; resta sense poder conèixer allò que hi ha darrere. Tal volta puga guaitar per la finestra per esquadriyar l'altra banda, però no sempre ho veu clar. Moltes vegades s'ho veu borrós, tot emboïcat. Així són les coses del món que vol escorcollar i així és tota la seua curiositat que resta

frenada; li manquen uns ulls apropiats per vore millor, amb més claror.

El científic que té la sobèrbia de voler escatir l'orige de l'Univers, de la Vida i de l'Home tanmateix és conscient de la limitació del seu enteniment, és coneixedor de la pobresa dels seus sentits.

Però la fe del científic és la fe que mou el món. La que li permet moure les forces de la Naturalesa i ensinistrar-les al seu servei. La fe que ha dut a l'home a la Lluna i que ha fet puga traure fotografies dels planetes més llunyans.

La fe del científic sap que la ciència és una senda dreturera per a caminar, no és una estació per arribar i quedar-se parats.

L'AMOR

L'home comparat amb la grandiositat de l'Univers no és res, és una petitesa, una insignificància per la grandària migrada, per la debilitat física, per la poca duració de la seua vida en la Terra.

Però si per un moment prescindim d'aquesta reflexió i pensem en l'Home aïllat, en sí mateix, llavors apareix altre panorama, un món nou que també sembla que no té fondo.

Apareix l'home dotat de dos qualitats principals, extraordinàries: la intel·ligència, que li dóna força i la sensibilitat que li dóna superioritat sobre totes les criatures. L'home es supera a sí mateix.

De la sensibilitat és la principal qualitat l'AMOR. L'amor és allò que més fa sobresortir l'home. On predomina l'amor hi ha subtileza, deler i delícia, és una qualitat supra humana.

DIVERSITATS DE L'AMOR

L'amor és una força subtil no ben copsada que té dos cares, dos dimensions: per una part es sent al fons de l'ànima, allà on lo més íntim; per altra banda, sempre es projecta fora. Quasi sempre va de dins cap a fora, es projecta sobre quelcom o sobre algú. I té una altra manifestació, l'afany de posseir-ne la cosa, l'afanyós desig de l'abraç com l'expressió material d'aquell sentiment humà.

En l'home tenim l'amor maternal, l'amor filial, el conjugal, el social. En tots s'hi troba projecció d'afecte, de compenetració.

AMOR UNIVERSAL

Si hi apliquem al món aquest concepte de l'amor tal volta s'hi troba també a les espècies animals; i en les conjuncions que trobem a les flors per a generar i perpetuar-se; i a les fusions de les molècules junyint-se sempre, lo mateix per donar al fi les substàncies químiques; i a l'agrupació d'aquestes per donar sempre les formes matemàtiques, de sorprenent bellesa de les espècies minerals.

Sembla exagerat comparar aquests fenòmens de la Naturalesa en l'amor? Així com al poeta se l'hi permet que revole la imaginació per donar-nos imatges arruïlades de fantasia, devem deixar que un científic pugui volar pels núvols i deixar-lo fantasejar per una volta, ja que l'amor regix i dirigeix a tot el món.

L'AMOR SOCIAL

Hi ha l'amor social, l'amor entre els homens de les col·lectivitats, entre els pobles. L'amor que fa durable la vida social. Si no hi haguera amor entre els homens, els pobles no hi podrien existir. Mirem el desgavell que ara està passant el món: tots barallant-se, tots renyint, volent dominar i així ve la falta d'amor social.

EXEMPLE D'AMOR SOCIAL

Un gran exemple d'amor social és aquesta festa nostra que hi estem cel·lebrant. Esta concentració castellonenca d'amor col·lectiu. Esta festa que ens ompli d'orgull.

Ens reunim ací esperonats per una força que ens du a tots, l'amor, l'amor que cadascú de nosaltres sent per totes les nostres coses. Ens reunim per la necessitat que tenim d'unir-nos tots plegats en un abraç molt fort, materialitzant la nostra personalitat social.

Eixa alegria del carrer és el desbordament del nostre amor. Aquesta concentració de llum i de joventut, en la que estem ara, és la mate-

rialització de l'amor a Castelló. Aquest Castelló que s'ha fet massa gran, nodrit per una immigració persistent i benvinguda que de repent queda diluïda en la massa general i se fa castellonenca. Ací no hi ha forasters, tots som de Castelló.

LA PERSONALITAT DE CASTELLO I DE LA PROVINCIA

Jo crec que les festes i aquesta concentració cultural deuen aprofitar-se per a mantindre viva la personalitat de Castelló i de la seua província.

Deu basar-se en la fusió de dos extrems: dels valors reals del nostre poble i en la nostra llengua. D'una banda en la Història, en la Economia, en la Cultura, en la vida real, actual: el corpus de la personalitat. De l'altra banda en mantindre d'una manera permanent, total la vida i el conreu de la llengua, l'ànima de la personalitat.

Aquesta compenetració donarà força al nostre poble com unitat.

NECESSITAT DE LA LLENGUA PROPIA

La nostra parla deu ser el fil invisibile que lligue fort la nostra personalitat i als nostres pobles. Deu ser l'aglutinant que pegue a tots com a unitat, com a unitat social ben definida.

No oblidem que la comarca del Palància parla aragonés, però està unida a nosaltres per la història comuna i per consegüent per l'altra llengua nostra, una força fonda i antiga, entranyable, no debades la nostra procedència fonamental és l'Aragó.

En valencià parlaven els que vingueren del Castell Vell. Els que transformaren els aiguamolls del Palmeral de Borriana en terres d'horta ben ufanes i verdes, productives.

En valencià parlen els nadius de les nostres comarques. En valencià parlem en Castelló.

Mentrestant seguim parlant en valencià tots els estadants de les comarques ens estimaran germans, fills d'una mateixa família. Units per un vincle patrimonial de tots.

Si deixàrem de parlar valencià, de poble a poble, ens trobariem estranys, restariem indefinits, diluïts, perduts, sense saber qui som.

Quedaríem anulats, despersonalitzats, cada u seria u de tants.

Si abandonàrem la nostra llengua trenca-riem les arrels del nostre passat, fariem traïció a tots els valors i a totes les congoixes dels nostres avis.

Castelló per a mantindre la seua personalitat i per poder estar unit a les comarques deu seguir parlant en valencià.

CONFORMACIO DE LA PERSONALITAT

Jo crec que es deu estudiar amb cura i devoció la personalitat de Castelló i de la Província, estimant-la una sola unitat.

Recolzant-se en el contingut de la seua Història, de la seua Economia, de la seua Cultura formar un estat de consciència col·lectiva. Estudiar els seus problemes i el seu pervindre.

Aquest estudi deuen fer-lo, amb serietat, les entitats locals i els hòmens capacitats que tenim en Castelló. Se té que fer un model acabat de la nostra entitat social.

Estem en vespres no molt llunyants d'esdevenir amplissims l'autonomia del País Valen-

cià. Castelló deu tindre les solucions preparades i mai eixir del pas amb improvisacions, com s'ha fet altres tantes voltes. Deu resoldre-ho amb encert.

La personalitat de Castelló deu tindre allò que de veres li corresponga, ni més ni menys. Castelló deu procurar no quedar-se clavat, immobilitzat, com una inutilitat. No oblidem que ésser valencià és un privilegi, un honor. Mai obliden que València, Castelló i Alacant, el país sancer, va nèixer amb absoluta independència. En Jaume I d'Aragó, en fundar el Regne de València, el va fer nèixer tot independent, sense cap lligassa. El nostre país no el va unir ni a Aragó ni tampoc al Principat. Fundà una València lliure, uns valencians lliures, sense cap dependència.

Els àrabs que vivien ací i es rendiren a les hosts de Jaume I; els jueus, així com els catalans, aragonesos i francesos que vingueren a aquestes terres, tots plegats passaren a ser *valencians*, res més que *valencians*.

D'aquella barreja de races i procedències deriva el fet de les nostres comprensions recíproques; la nostra tolerància, la compenetració.

Eixes són les característiques i virtuts del poble valencià.

LO QUE ES CASTELLO

Moltes voltes hom se pregunta: Què és Castelló? Qui és Castelló? A on està Castelló?

Podem contestar: ací està Castelló; açò que estem veent és Castelló. Un poble unit en amor a la terra, als seus moradors.

Castelló tot l'any aparentment despersonalitzat, indiferent, enfeinassat, quan arriba la Madalena pren consciència de la seua personalitat i es llança al carrer ple d'emoció.

L'espectacle d'aquests dies és sorprenent, grandios: romeria, cavalcada, bous, festes i aquest acte lluminós, expressió pública de la seua cultura.

La romeria a la Madalena és única; la hem viscuda el diumenge. Des de la capital al castell vell, embolics i més embolics de castellonencs arrublixen tots els camins i dreceres. La falda de l'ermita era un atapit de persones clafint d'alegria. La cridòria i el color no hi tenien parió.

■ A on anava tanta gent? Què movia a tota aquella gentada inacabable? Tot allò no era altra cosa que la consciència col·lectiva d'un poble en un esclat d'amor.

La Madalena és una festa de germanor patriòtica, de fe en la realitat del nostre poble, d'amor entranyable entre tots nosaltres.

FINAL

■ Reina: Amparat per la bellesa vostra i la de tota la Cort d'Honor que vos rodeja i acompanya aquesta nit de goig i galania, de concentració extraordinària i exquisita, castellenca, he tratat d'exaltar la pàtria nostra, referir-me a la fe humana i proclamar la excel·lència de l'amor col·lectiu del nostre poble.

En aquesta nit de vostre regnat meravellós, arruït d'il·lusions juvenívoles, jo, el darrer dels vostres vassalls vos rendix emocionat acatament i pleitesia.

■ Regina, Cort d'Honor, autoritats, amics:
■ De tot cor moltes gràcies.

PARLAMENT DEL MANTENEDOR DE LA FESTA
CELEBRADA LA NIT DEL DIMARTS 11 DE MARÇ
DE 1980 AL TEATRE PRINCIPAL AMB MOTIU DEL
XXXVI «CENYAMEN LITERARIO» DE LES FESTES
DE LA MAGDALENA I S'ACABÀ D'IMPRIMIR A
CASTELLÓ DE LA PLANA, ALS OBRADORS DELS
FILLS DE F. ARMENGOY, EL DIA 24 DE SETEMBRE
FESTA DE NOSTRA SENYORA DE LA MERCE
DE L'ANY 1980

